

УДК 336.143(477)

А.В. ХОМУТЕНКО,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент Одеського національного економічного університету

АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ПЛАНУВАННЯ ВИДАТКІВ І ДЕФІЦИТУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Визначено методи та інструменти управління, з урахуванням яких планується видаткова частина державного бюджету України та бюджетний дефіцит. Аргументовано доцільність перегляду порядку використання програмно-цільового методу та нормативного методу. Проаналізовано стан використання таких інструментів управління вихідними фінансовими потоками державного бюджету України, як: бюджетні асигнування, кредитування та міжбюджетні трансферти. Проведене оцінювання доцільності застосування приватизації та державних запозичень як інструментів покриття бюджетного дефіциту. Встановлено, що основним інструментом управління державним боргом України, який закладається у бюджетні плани, є реструктуризація. Запропоновано напрями підвищення ефективності застосування інструментарію планування видатків та дефіциту державного бюджету.

Ключові слова: планування, видатки, державний бюджет, методи управління, інструменти управління.

Постановка проблеми. Державна політика наповнення бюджету залежить від обсягу фінансового ресурсу, необхідного для вирішення поставлених завдань суспільного розвитку. Оскільки такий обсяг обмежений, органи державної влади повинні зосередити увагу на найбільш актуальних і нагальних завданнях. При цьому передбачити пріоритетні першочергові заходи лише на основі інтуїтивного прийняття рішень або директивних приписів суб'єктам управління достатньо складно. Саме тому прийняття рішення уповноваженими органами державної влади щодо перспективних напрямів своєї діяльності має базуватися на раціональному виборі інструментарію управління вихідними фінансовими потоками державного бюджету та ґрунтовному оцінюванні необхідного обсягу його видаткової частини. У разі незбалансованості визначених завдань та державних фінансових ресурсів виникає бюджетний дефіцит. Тож обґрунтованість дій органів державної влади дозволить

пояснити суспільству, яким чином і куди спрямовуватимуться кошти платників податків та чому їх не вистачає. Напрями використання коштів та прогнозні показники видатків і дефіциту державного бюджету знаходять своє відображення у бюджетних планах, які необхідно складати з урахуванням можливості застосування найбільш оптимального набору методів та інструментів управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти планування видатків державного бюджету досліджували: О. Бетлій, В. Боронос, Н. Гурвеера Кумар, К. Руєбен, Р. Оух'єр, Н. Корнієнко, Н. Мельничук, А. Мокрицька, О. Петрушка, Ю. Радіонов, Т. Табакова, Є. Фетіщенко, С. Шаповал, Б. Шулюк та інші вітчизняні й зарубіжні вчені. Незважаючи на численні наукові здобутки, діючий в Україні механізм управління вихідними фінансовими потоками державного бюджету України взагалі та порядок планування його видатків і дефіциту зокрема не

відповідають сучасним вимогам і повною мірою не сприяють задоволенню суспільних інтересів.

Мета статті – проаналізувати практику застосування інструментарію планування видатків та дефіциту державного бюджету України.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, основним методом планування видатків державного бюджету є програмно-цільовий метод. Вважається, що використання цього методу дозволяє досягнути поставлених перед суб'єктами управління завдань із задоволення суспільних інтересів як у короткостроковому, так і у середньостроковому періоді [1]. Впровадження програмно-цільового методу сприяє відносній легкості оцінювання результативності виконання бюджетної програми та посиленню відповідальності визначених виконавців. Разом з тим у вітчизняній практиці бюджетного планування, як відзначають науковці [2; 3] та контролюючі органи, цей метод повною мірою не забезпечує очікуваних результатів.

Відзначимо, що у додатках до Закону України «Про державний бюджет на 2018 рік» видатки розподілено за відомчою та програмною класифікацією одночасно [4], що, на нашу думку, не дозволяє комплексно оцінити планові напрями використання бюджетних коштів. Саме тому вважаємо, що програмно-цільовий метод має використовуватися у бюджетному процесі у поєднанні з функціональним. Тобто, визначивши функції держави, можна сформулювати цілі, яких необхідно досягти для реалізації цих функцій. Якщо кожна окремо поставлена мета матиме загальнодержавне значення, охоплюватиме значну частину території країни або галузей її економіки, вона має закладатися у відповідну державну цільову програму, яка розрахована на середньостроковий або довгостроковий періоди [5]. На підставі визначених у державній цільовій програмі завдань, на нашу думку, формуватимуться бюджетні програми. Наприклад, стратегічною метою реалізації оборонної функції держави є посилення обороноз-

датності країни – це й буде закладено у відповідну державну цільову програму, що, наприклад регламентуватиме завдання зі створення центрів професійної підготовки військових кадрів, забезпечення сучасною амуніцією особового складу військових сил та ін. Вважаємо, що такі завдання й будуть окремими бюджетними програмами, які фінансуватимуться з державного бюджету. Зазначений розподіл бюджетних коштів приведе до їх оптимізації, сприятиме усуненню дублювання бюджетних програм та окремих заходів, які фінансуються одночасно за декількома бюджетними програмами і з різних бюджетних фондів [6, с. 174].

При цьому описаний вище механізм застосування програмно-цільового методу в бюджетному плануванні має використовуватися з метою досягнення поставлених перед державою завдань у всіх сферах суспільного життя: політичній, економічній, соціальній та ін.

Слід зауважити, що разом з програмно-цільовим методом при плануванні видатків державного бюджету за кожною окремою статтею може використовуватися й нормативний метод [7]. Наприклад, у Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» встановлено, що «держава забезпечує бюджетне фінансування наукової та науково-технічної діяльності у розмірі 1,7% ВВП України» (до 3% з різних джерел) [8, ст. 47–48]. Водночас перевірити, чи дотримується Уряд цієї норми, не видається можливим через відсутність у проекті Закону про державний бюджет та в усіх супровідних до нього документах, у т. ч. і в прогнозах на наступні два бюджетні періоди, окремо виділеного напрямку фінансування – «наука».

Ще одним прикладом є Закон України «Про освіту», у якому зафіксовано, що «держава забезпечує асигнування на освіту в розмірі не менше ніж 7 відсотків валового внутрішнього продукту за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством» [9, ст. 78]. У цьому випадку зворотна ситуація – у законах про державний бюджет встановлено пла-

новий обсяг видатків на освіту, а от нормативний показник фінансування освіти окремо з державного бюджету – ні.

Нормативний метод використовується і при плануванні видатків на оплату праці працівників загальнодержавного сектора економіки, зокрема за основу беруться державні стандарти (мінімальна заробітна плата, прожитковий мінімум та ін.) і тарифні сітки. Наприклад, відповідно до Наказу МОН «Про впорядкування умов оплати праці та затвердження схем тарифних розрядів працівників навчальних закладів, установ освіти та наукових установ» посадовий оклад працівника сфери освіти і науки встановлюється, виходячи з прожиткового мінімуму на 1 січня відповідного календарного року та коефіцієнта, який залежить від розряду [10]. У 2018 р. такий оклад стартує з 1762 грн (прожитковий мінімум, встановлений Законом про Державний бюджет на 2018 р. [4]), а, наприклад, для доцента він становить 6026,04 грн. ($1762 \times 3,42 = 6026,04$). Аналогічні розрахунки проводяться й для працівників сфери охорони здоров'я [11], і для інших осіб, що отримують кошти з державного бюджету. Такі розрахунки, що базуються на нормативах, закладаються в основу бюджетних планів за відповідними статтями видатків, зокрема й на загальнодержавне управління.

При плануванні міжбюджетних трансфертів також використовується нормативний метод. Так, ст. 94 Бюджетного кодексу України регламентує сутність фінансових нормативів, що використовуються для визначення міжбюджетних трансфертів. Наприклад, при плануванні обсягів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення державних програм соціального захисту [12, ст. 102] закладаються нормативи, встановлені Постановою КМУ «Про встановлення державних соціальних стандартів у сфері житлово-комунального обслуговування» [13]. Так, зокрема, з 1.05.2018 р. соціальна норма на газове опалення становить $4,5 \text{ м}^3$ на 1 м^2 площі, електроопалення – 30 кВт/год на 1 м^2 площі. Проведення відповідних розрахунків сприяє

визначенню планового обсягу субвенції з надання пільг та житлових субсидій населенню як на плановий рік, так і на наступні два бюджетні роки.

Ще одним прикладом використання нормативного методу при державному плануванні є освітня субвенція, обсяг якої залежить від кількості учнів загальноосвітніх навчальних закладів і учнів, які здобувають повну загальну середню освіту у професійно-технічних навчальних закладах, у міській та сільській місцевості, гірських населених пунктах; розрахункової наповнюваності класів; навчальних планів [12, ст. 103-2]. Ці параметри також встановлюються нормативно. Наприклад, ст. 14 Закону України «Про загальну середню освіту» передбачено, що у класі не можуть навчатися більше 30 учнів [14]. Звичайно, такі нормативи періодично переглядаються, що й знаходить своє відображення у відповідних бюджетних планах.

Бюджетні асигнування як інструмент управління видатками державного бюджету відповідно до БКУ виступають повноваженнями розпорядника бюджетних коштів на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів [12, ст. 2.6]. У пояснювальних записках до Проектів Закону про державний бюджет бюджетні асигнування плануються за окремими бюджетними програмами. Так, за бюджетною програмою «Лікування громадян України за кордоном» на 2018 р. передбачено «бюджетні асигнування в сумі 389,9 млн грн для лікування хворих, яким не може бути надана відповідна медична допомога в Україні (близько 136 осіб залежно від вартості лікування)» [15, с. 71]. На нашу думку, оскільки мова йде про повноваження, бажано було б вказати суб'єкта/суб'єктів, яким вони надаються.

Одним з інструментів управління державними фінансами є кредити (позики), які надаються за рахунок коштів державного бюджету. Такі кредитні кошти також закладаються у відповідні бюджетні плани. При цьому використовуються методи прогнозування, нормативний, програмно-цільовий та ін. Наприклад, у спільному Наказі Міністерства фінансів

України, Міністерства економіки України та Міністерства у справах будівництва та архітектури України «Про затвердження Положення про порядок надання державного довгострокового пільгового кредиту індивідуальним забудовникам» визначено, що «громадяни України, що здійснюють індивідуальне житлове будівництво ... можуть використовувати для будівництва державний довгостроковий пільговий кредит», обсяг якого «визначається з розрахунку розміру загальної площі на одну особу відповідно до встановлених норм» [16, ст. 1; 3]. Житловим кодексом Української РСР норму житлової площі встановлено в розмірі 13,65 м² на одну особу [17]. Враховуючи цю норму та кількість осіб, які бажають отримати державний кредит, може бути спланована відповідна стаття у державному бюджеті.

Відзначимо, що кредити з державного бюджету можуть видаватися окремим суб'єктам господарювання з метою забезпечення їх розвитку. Так, Постанова КМУ «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів» [18] затверджена з метою врегулювання механізму використання коштів, що передбачені у бюджетній програмі «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів». Отже, у такому випадку при плануванні цієї витратної статті державного бюджету використано програмно-цільовий метод.

Крім того, кредити з державного бюджету можуть використовуватися як інструмент впливу не лише на соціально-економічний розвиток країни, регіонів, галузей, а й як інструмент, за рахунок якого наповнюватиметься державний бюджет. Відповідні надходження будуть у вигляді сплачених відсотків за користування державними коштами. Цю статтю державного бюджету необхідно планувати з використанням методів аналізу та прогнозування.

Обсяги запланованих кредитів з державного бюджету знаходять своє відобра-

ження як у законі про державний бюджет на відповідний рік (зокрема на 2018 р. сплановано 14,2 млрд грн [4]), так і у прогнозі на наступні два календарні роки (зокрема на 2019 р. – 16,7 млрд грн [19]). При цьому, якщо у першому випадку план складено за відомчою та програмною класифікацією одночасно, то у другому – за функціональною. Таким чином, можемо бачити, як при плануванні одних і тих самих показників застосовуються різні підходи, що, на нашу думку, є неприпустимим.

Слід зауважити, що економічна обґрунтованість бюджету, точність прогнозних показників надходжень і видатків сприятиме їх оптимізації та достовірному визначенню бюджетного дефіциту, джерела покриття якого також закладаються у бюджетні плани. Серед таких джерел виділяють кошти від приватизації, емісії, запозичень. Водночас ст. 15 БКУ регламентовано, що емісійні кошти не можуть бути «джерелом фінансування бюджету» [12, ст. 15], тобто їх планування не здійснюється. Натомість, нормативно визначено, що кошти від приватизації державного майна можуть бути джерелом фінансування дефіциту бюджету та одночасно є надходженнями такого централізованого фонду. Так, Законом України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» передбачено надходження від приватизації у розмірі 21,3 млрд грн, які планується отримати від продажу об'єктів державної власності, перелік яких затверджено КМУ [20]. Однак проведене нами дослідження не дало можливості з'ясувати, чи здійснювалося при цьому економічне обґрунтування доцільності приватизації кожного окремого об'єкта і соціального ефекту від таких управлінських рішень.

До інструментів, доцільність застосування яких для покриття бюджетного дефіциту має підлягати ґрунтовному оцінюванню, відносять державні запозичення, які здійснюються у формі прямих кредитів та шляхом випуску облігацій внутрішньої/зовнішньої державної позики.

Прикладом планового документа Уряду в частині кредитування є «Про-

грама фінансування та надання кредитів з Державного бюджету за рахунок коштів, залучених державою від іноземних держав, банків, міжнародних організацій та інших фінансових установ та надання гарантій на 2018 рік», у якій визначено проекти, що фінансуються за рахунок кредитних коштів, отриманих за підписаними з іноземними кредиторами угодами, очікувані результати та прогнозний обсяг кредитних коштів у 2018 р. [21]. Вважаємо, що така програма є достатньо змістовною та може виступати зразком для короткострокового бюджетного планування за іншими статтями бюджету, зокрема й за коштами, залученими в результаті розміщення цінних паперів, адже такі управлінські дії призводять до державного боргу.

Проведене нами дослідження показало, що у прогнозі державного бюджету на 2018–2019 рр. було передбачене «стимулювання розвитку внутрішнього ринку державних цінних паперів», у результаті якого «у 2018 році питома вага внутрішніх запозичень у запозиченнях загального фонду державного бюджету становитиме близько 66,6%, а у 2019 році – 70,7%; [19]. Водночас вже у Пояснювальній записці до Проекту Закону про Державний бюджет на 2018 р. встановлено, що «зовнішні запозичення у 2018 році складуть 42,4% від загального обсягу надходжень, а внутрішні – 57,6%» [22]. При цьому будь-які пояснення зазначених розбіжностей відсутні, що, на наш погляд, свідчить про ненадійність складених прогнозів.

Вважаємо, що при бюджетному плануванні необхідно враховувати, крім передбаченої у БКУ структуризації за типом кредитора та боргового зобов'язання [12, ст. 11.2], структуру зовнішніх запозичень за валютою, за відсотковими ставками, за термінами погашення, адже такі співвідношення можуть впливати на рівень боргової безпеки та стійкість державних фінансів взагалі [23]. Крім того, оскільки запозичення плануються за статтею «фінансування Державного бюджету» бажано було б передбачити орієнтовні напрями спрямування отриманих коштів. Це дасть можливість розраховувати ефектив-

ність використання залучених коштів та сприятиме підвищенню відповідальності уповноважених суб'єктів управління перед позичальниками та громадськістю.

Узяті державою боргові зобов'язання утворюють державний борг, ефективне управління яким забезпечуватиме економічну стабільність держави у перспективі. Відзначимо, що під час планування бюджету передбачаються обсяги видатків на обслуговування державного боргу, його величина та співвідношення з ВВП. Наприклад, у 2018 р. спрогнозовано, що державний борг України сягне 84,6 % ВВП, що не відповідає нормам Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2017–2019 роки, у якій заплановано цей показник з позначкою 62% [24]. Аналогічна невідповідність сталася і в 2017 р. Це, на нашу думку, свідчить про ненадійність складених прогнозів, яка обумовлена або невдалим застосуванням способів та прийомів прогнозування, або неврахуванням усіх факторів впливу на зазначені показники.

У бюджетних планах передбачаються також інструменти управління державним боргом, що застосовуватимуться в охопленому періоді. Так, Законом України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» була передбачена можливість здійснення реструктуризації та часткового списання державного та гарантованого державою зовнішнього комерційного боргу [25]. У результаті це, як відомо, сприяло зменшенню державного та гарантованого державою зовнішнього боргу на 20%. Вочевидь, такі самі інструменти управління зовнішнім боргом Уряд планував застосувати і в 2018–2019 рр., що знайшло відображення у прогнозі бюджету на цей період [19].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи результати проведеного дослідження, зазначимо, що з метою підвищення ефективності застосування інструментарію планування видатків та дефіциту державного бюджету України необхідно:

– вдосконалити порядок використання методів планування. Наприклад, про-

грамно-цільового – шляхом закладання в основу певних функцій держави, реалізація яких забезпечить досягнення цілей суспільного розвитку у середньостроковій та довгостроковій перспективі. Це дозволить зменшити кількість бюджетних програм та оптимізувати фінансові ресурси, що витрачаються на їх виконання. Крім того, нормативи, що закладаються у бюджетні плани, потребують економічного обґрунтування відповідно до сучасних умов, а прогнозування окремих видаткових статей державного бюджету України слід проводити шляхом використання комплексу прийомів та способів, які забезпечать надійність отриманих даних;

– визначати інструменти управління вихідними фінансовими потоками (зокрема бюджетне асигнування, кредитування, міжбюджетні трансферти) та надавати прогнозні результативні показники їх застосування у пояснювальних записках

до бюджетних планів. Вважаємо, що це сприятиме застосуванню найбільш дієвих інструментів у конкретний період часу;

– оцінювати економічну та соціальну ефективність закладання таких інструментів покриття бюджетного дефіциту, як: приватизація та державні запозичення. Адекватна оцінка цих інструментів впливатиме на рівень стійкості державних фінансів. Більш того, отримані дані дозволять підвищити рівень задоволення інтересів суспільства у середньостроковому та довгостроковому періодах.

Разом з тим впровадити зазначені рекомендації у практику бюджетного планування можливо лише за умови формування в Україні необхідних нормативно-правових, організаційно-методичних, інформаційно-комунікаційних засад. Саме за цими напрямками й будуть проводитися подальші наукові дослідження.

Список використаних джерел

1. Маркович Г. Все про програмно-цільовий метод у бюджетному процесі: важливо для об'єднаних громад [Електронний ресурс] / Г. Маркович. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/3906>
2. Фетіщенко Є.М. Планування видатків державного бюджету: теоретико-методологічний аспект [Електронний ресурс] / Є.М. Фетіщенко // Вісник НАДУ при Президентіві України. – 2016. – № 2. – С. 84–92. – Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/pages/dop/54/files/d05a71a7-985a-4f17-a8d5-00fcbdddc9a.pdf>
3. Радіонов Ю.Д. Прогнозування і планування як інструмент ефективного управління та використання бюджетних коштів [Електронний ресурс] / Ю.Д. Радіонов // Економіка України. – 2014. – № 4 (629). – С. 40–54. – Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?
4. Закон України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» від 07.12.2017 р. № 2246-VIII. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2017_12_07/T172246.html
5. Закон України «Про державні цільові програми» від 18.03.2004 р. № 1621-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>
6. Звіт Рахункової палати за 2017 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16755497/Zvit_RP_2017.pdf?subportal=main
7. Шулюк Б.С. Практика та проблеми здійснення бюджетного планування видатків на соціальні цілі в Україні [Електронний ресурс] / Б.С. Шулюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2017. – Вип. 26, ч. 2. – С. 114–117. – Режим доступу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_26/2/28.pdf
8. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 р. № 848-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-19/print1533209685379951>

9. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

10. Наказ МОН «Про впорядкування умов оплати праці та затвердження схем тарифних розрядів працівників навчальних, установ освіти та наукових установ» від 26.09.2005 р. № 557 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1130-05>

11. Наказ Міністрації України та МОЗ України «Про впорядкування умов оплати праці працівників закладів охорони здоров'я та установ соціального захисту населення» від 05.10.2005 р. № 308/519 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1209-05/print1533202508233283>

12. Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 08.07.2010 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

13. Постанова КМУ «Про встановлення державних соціальних стандартів у сфері житлово-комунального обслуговування» від 06.08.2014 р. № 409 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/409-2014-%D0%BF>

14. Закон України «Про загальну середню освіту» від 13.05.1999 р. № 651-XIV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/651-14>

15. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» від 15.09.2017 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62551

16. Наказ Міністерства фінансів України, Міністерства економіки України та Міністерства у справах будівництва та архітектури України «Про затвердження Положення про порядок надання державного довгострокового пільгового кредиту індивідуальним забудовникам» від 05.07.1994 р. № 59/82/129 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0181-94>

17. Житловий кодекс Української РСР від 30.06.1983 р. № 5464-X [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5464-10>

18. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів» від 29.04.2015 р. № 300 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/300-2015-%D0%BF>

19. Проект Закону про Державний бюджет України на 2017 рік Додаток (додатки по ст. 38 БКУ) 15.09.2016 р. «Прогноз державного бюджету України на 2018-2019 роки» 1801-VIII від 21.12.2016 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60032

20. Розпорядження КМУ «Про затвердження переліку об'єктів великої приватизації державної власності, що підлягають приватизації у 2018 році» від 10.05.2018 р. № 358-р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/pro-zatverdzhennya-pereliku-obyektiv-velikoyi-privatizaciyi-derzhavnoyi-vlasnosti-sho-pidlyagayut-privatizaciyi-u-2018-roci>

21. Програма фінансування та надання кредитів з Державного бюджету за рахунок коштів, залучених державою від іноземних держав, банків, міжнародних організацій та інших фінансових установ та надання гарантій на 2018 рік» від 15.09.2017 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62551

22. Пояснювальна записка до «Проекту Закону Про Державний бюджет на 2018 рік» № 2246-VIII від 07.12.2017 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62551

23. Боргова стійкість державних фінансів / за ред. Т.І. Єфименко, С.А. Єрохіна, Т.П. Богдан. – К.: ДННУ «Акад. фін. управління», 2014. – 712 с.

24. Постанова КМУ «Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2017-2019 роки» від 1.12.2017 р. № 905 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/905-2017-%D0%BF>

25. Закон України «Про державний бюджет на 2015 рік» № 80-VIII від 29.12.2014 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-19>

References

1. Markovych H. (2016). *Vse pro prohramno-tsilovyi metod u biudzhethnomu protsesi: vazhlyvo dlia obiednanykh hromad* [All about the program-target method in the budget process: it is important for the united communities], available at: <https://decentralization.gov.ua/news/3906> (Accessed 30 August 2018).

2. Fetishchenko Ye.M. (2016). *Planuvannia vydatkiv derzhavnoho biudzhetu: teoretyko-metodolohichniy aspekt* [Planning of State budget expenditures: theoretical and methodological aspect]. *Visnyk NADU pry Prezydentovi Ukrainy*, no. 2, pp. 84-92, available at: <https://decentralization.gov.ua/news/3906> (Accessed 30 August 2018).

3. Radionov Yu.D. (2014). *Prohnozuvannia i planuvannia yak instrument efektyvnoho upravlinnia ta vykorystannia biudzhethnykh koshtiv* [Prediction and Planning as an Instrument for Effective Management and Use of Budgetary Funds], *Ekonomika Ukrainy*, no. 4 (629), pp. 40-54, available at: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64.exe? (Accessed 30 August 2018).

4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine “About the State Budget of Ukraine for 2018”, available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2017_12_07/T172246.html (Accessed 30 August 2018).

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2004), The Law of Ukraine “About State Target Programs”, available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1621-15> (Accessed 30 August 2018).

6. Report of the Accounting Chamber for 2017 (2018), available at: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16755497/Zvit_RP_2017.pdf?subportal=main (Accessed 30 August 2018).

7. Shuliuk B.S. (2017). *Praktyka ta problemy zdiisnennia biudzhethnoho planuvannia vydatkiv na sotsialni tsili v Ukraini* [Practice and Problems of Budget Planning of Expenditures for Social Purposes in Ukraine], *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, issue 26, part 2, pp. 114-117, available at: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_26/2/28.pdf (Accessed 30 August 2018).

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine “About scientific and scientific-technical activity”, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-19/print1533209685379951> (Accessed 30 August 2018).

9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine “About education”, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (Accessed 30 August 2018).

10. The Ministry of Education and Science of Ukraine (2005), Order “On the ordering of wage conditions and approval of tariff disbursement schemes for educational workers, educational institutions and scientific institutions”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1130-05> (Accessed 30 August 2018).

11. The Ministry of Labor of Ukraine and the Ministry of Health of Ukraine (2005), Order “On the Regulation of the Conditions of Remuneration for Employees of Health Care Institutions and Social Protection Institutions”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1209-05/print1533202508233283> (Accessed 30 August 2018).

12. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Budget Code of Ukraine, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (Accessed 30 August 2018).

13. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), Resolution “On the establishment of state social standards in the field of housing and communal services”, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/409-2014-%D0%BF> (Accessed 30 August 2018).

14. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine “On General Secondary Education”, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/651-14> (Accessed 30 August 2018).

15. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), Explanatory note to the draft Law of Ukraine “On the State Budget of Ukraine for 2018”, available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62551 (Accessed 30 August 2018).

16. The Ministry of Finance of Ukraine, the Ministry of Economy of Ukraine and the Ministry of Construction and Architecture of Ukraine (1994), Order “On Approval of the Provision on the Procedure for Granting State Long-Term Grant Loans to Individual Developers”, available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0181-94> (Accessed 30 August 2018).

17. The Verkhovna Rada of the Ukrainian Soviet Socialist Republic (1983), Housing Code of the Ukrainian SSR, available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5464-10> (Accessed 30 August 2018).

18. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), Resolution “On Approval of the Procedure for Using the Funds Envisaged in the State Budget for Financial Support of Measures in the Agro-Industrial Complex by Reducing Lending”, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/300-2015-%D0%BF> (Accessed 30 August 2018).

19. The Verkhovna Rada of Ukraine (2016), Draft Law on the State Budget of Ukraine for 2017 Annex (Supplements under Article 38 of the BCU), “Forecast of the State Budget of Ukraine for 2018-2019”, available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60032 (Accessed 30 August 2018).

20. Cabinet of Ministers of Ukraine (2018), Resolution “On approval of the list of objects of large privatization of state property subject to privatization in 2018”, available at: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-pereliku-obyektiv-velikoyi-privatizaciyi-derzhavnoyi-vlasnosti-sho-pidlyagayut-privatizaciyi-u-2018-roci> (Accessed 30 August 2018).

21. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), Program of financing and granting of loans from the State budget at the expense of funds attracted by the state from foreign states, banks, international organizations and other financial institutions and provision of guarantees for 2018, available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62551 (Accessed 30 August 2018).

22. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), Explanatory note to “Draft Law on the State Budget for 2018”, available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62551 (Accessed 30 August 2018).

23. Yefymenko T.I., Yerokhina S.A., Bohdan T.P. (2014). *Borhova stiikist derzhavnykh finansiv* [Debt Consolidation of Public Finances]. Kyiv, DNNU “Akad. fin. upravlinnia”, 712 p.

24. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), Resolution “On Approval of the Medium-Term Strategy for the Management of the State Debt for 2017-2019”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/905-2017-%D0%BF> (Accessed 30 August 2018).

25. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), Law of Ukraine “On the State Budget for 2015” available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-19> (Accessed 30 August 2018).

В статье определены методы и инструменты управления, с учетом которых планируется расходная часть государственного бюджета и бюджетный дефицит Украины. Аргументирована целесообразность пересмотра порядка использования программно-целевого метода и нормативного метода. Проанализировано состояние использования таких инструментов управления исходящими финансовыми потоками государственного бюджета Украины, как: бюджетные ассигнования, кредитование и межбюджетные трансферты. Проведено оценивание целесообразности применения приватизации и государственных заимствований как инструментов покрытия бюджетного дефицита. Установлено, что основным инструментом управления государственным долгом Украины, который закладывается в бюджетные планы, является ре-

структуризация. Предложены направления повышения эффективности применения инструментария планирования расходов и дефицита государственного бюджета.

Ключевые слова: *планирование, расходы, государственный бюджет, методы управления, инструменты управления.*

The article defines methods and management tools, taking into account which the expenditure part of the state budget and the budget deficit of Ukraine are planned. The expediency of revising the order for using the software-target method and the normative method is argued. The state of use of such managing tools the outgoing financial flows of the state budget of Ukraine as: budgetary allocations, lending and interbudgetary transfers is analyzed. The expediency of applying privatization and government borrowing is estimated. It has been established that the restructuring is the main instrument for managing Ukraine's public debt, which is put in the budget plans. The directions of increasing the effectiveness of the use the tools for planning expenditures and deficit the state budget is proposed.

Key words: *planning, expenses, state budget, management methods, management tools.*

Одержано 14.05.2018.